

Inatsisartunut ilaasortaq
Suka K. Frederiksen, Siumut

Kalaallit Nunaanni naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut pillugit § 37 naapertorlugu apeqqummut nr. 199-imut akissut.

Asasara Suka K. Frederiksen

Naalakkersuisut naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut pillugit apeqqutinnut qujapput
ajuusaarutigissavarpullu akissuteqaat kingusinaalaarmat.

25-08-2015
Sagsnr. 2015 - 459
Dok. nr. 857519

Postboks 1029
3900 Nuuk
Tlf: +299 34 50 00
Fax: +299 32 20 73
Email: iiknn@nanoq.gl
www.nanoq.gl

1. Inuit qassit Nunatsinni naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut nalunaarsorneqarsimappat?

Akissut: Nunatsinni (nunat amerlasuut allat assigalugit) naqinnernik ilisarinnissinnaangitsunik nalunaarsuiveqangilaq taamaattumillu Kalaallit Nunaanni naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut atuarniarnermilluunniit ajornakusoortitsisut amerlassusaannik kisitsisaateqartoqangilaq. Aammali nunami maani naqinnernik ilisarinnissinnaanginneq inatsisini innarluutilinnut tunngasuni ilaatinneqangilaq taamaammallu innarluutilittut nalunaarsorneqartaratik. Danmarkimi innuttaasut 7 %-isa missaat naqinnernik ilisarinnissinnaangitsutut immiut isummerfigisartut missilioneqartarpoq (Elbro allallu, 1991), sulilu amerlanerusut annerusumik annikinnerusumilluunniit atuarniarneq ajornakusoortissinnaavaat. Nunani allani misissuinerit allat nalilersimavaat innuttaasut 3-7 %-ii naqinnernik ilisarinnissinnaangitsuusut, apeqqutaatillugu naqqinnernik ilisarinnissinnaanginnerup killinga sumut inissinneqarnerisq. (Assersuutigalugu takuuk: www.ordblindeforeningen.dk)

Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutip annertussusaanik misissuinerinik uppernartunik ingerlatsisoqarsinnaangilaq, ilaatigut naqinnernik ilisarinnissinnaangitsunut atuffarissutsimullu misiliutinik kalaallisoortunik, qularnaatsumik naqinnernik ilisarinnissinnaanginnermik takutitsisinnaasunik suli naammassillugit inerisaasoqarsimangimmat, sulilu nuna tamakkerlugu ajornartorsiutip annertussusaanik paasiniaanissamat periusissanik tatiginartunik inerisaasoqarnikuunngimmat. Aammali ajornartorujussuussaaq naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut kinaassusersillugillu nalunaarsornissaat tamaasiussagaanni innuttaasunik misissuineq annertoq ingerlanneqaqqaartariaqassamat.

2. Naqinnernik ilisarinnissinnaangitsut qasserpiaat ilinniarnermik ingerlariaqittarnersut pillugit nalunaarsuiffeqarpa?

Akissut: Naamik – siuliani akissut takuuk.

3. Inatsisit sinaakkutaasut Inatsisartunit atuarfinnut kommunini atuutsinneqartut pillugit Naalakkersuisut aalajangiusimaannarnissaat

**malinneqarnissaallu pillugit taamaalilluni assigiinngisitaartumik
ilinniartitsinerup pissarsiviunissaa qulakkeerumallugu qanoq
iliuuseqartarpat, naqinnernik ilisarsisinnaangitsut meeqqat atuarianni
aamma ilinniartinneqarnissaat qulakkeerlugu?**

Akissut: Meeqqat atuarianni atuartitsineq, tassunga ilaallutik inatsisit malillugit atuartut pisariaqartitaat piginnaanereriigaallu naapertorlugit pilersarusiorneq, atuartitsineq ingerlaavartumillu nalilersuineq kommunit tamakkiisumik suliassaqarfigaat. Naalakkersuisut soorunami atuartitsinermik ingerlatsiviusut tamarluinnaasa inatsisit oqaasertaat perorsaanikkullu siunertaat najoqqutareqqissaarlugit nunatsinni atuarianni tamarluinnarni atuartunut tamanut ingerlanneqarnersut nakkutigisinnaangilaat. Suliassaq tamanna kommunini oqartussaasut suliassaraat ingammillu atuarianni ataasiakkaani pisortat akisussaaffigalugu.

Naalakkersuisut meeqqat atuariinik nakkutillineq tamatigoornerusoq akisussaaffigaat. Nakkutillineq tamanna maannakkut annermik pisarpoq kommunit ilinniartitaanermut aqutsisoqarfimmut (Inerisaavik) paasissutissanik nassiussisarnerisigut, oktobarip aallaqqaataani kommunit nalunaarutaannik tunngaveqartumik. Paasissutissat taakkua annermik atuariit piffissamik atuienerinut, tassunga ilaalluni atuarifik pillugu inatsimmi akunnerit atuartitsiviusussat ammut killissaannik aalajangersakkanut kommunit malinninersut, immikkut atuartitsinerup annertussusaa, atuartut amerlassusaat, ilinniartitsisut amerlassusaat, inaarutaasumik nalilersuineri angusarineqartut il.il. Atuariinik aalajangersimasunik nakkutillineq aamma innuttaasut kajumissaaralutik saaffiginninnerisigut pisarpoq, assersuutigalugulu kommunit atuartitaasussaataaannermik naammassinninneranut sammisinnaasarluni. Atuariinik kommunitilluunniit meeqqat atuariata inatsisaanik malinninngitsuqartillugu Namminersorlutik Oqartussat ullumikkut allanik iliuuseqarfignissinnaangillat taamaallaat pissutsinik ajornartorsiutaasinnasunik uparuaanikkut kommunitillu iluarseeqqusilluni peqqusinikkut.

Namminersorlutilli Oqartussat kommunit IMAK-ilu suleqatigalugit meeqqat atuariannik nalilersuineri annertuumik ingerlatsisimapput. Danmarkimi nalilersuisarfiup (EVA-p) nalilersuinerup inernerinik nalunaarusiaani ilaatigut tikkuarneqarpoq meeqqat atuariat pillugu inatsimmi atuartup pisariaqartitaanut naapertuuttumik, atuartunut tamanut unamminartumik atuartitsinerlu atuartup ilinniartitsisullu peqatigiillutik iliuusissatut pilersarusiaat tunngavigalugit anguniagassiorarnissamik piumasarineqartut suli meeqqat atuarianni ilinniartitseriaasiulersimannigitsut atugaanerpaajusut. Nalunaarusiaq naapertorlugu ilinniartitsisut ikittuunnaat atuartut piginnaanereriigaat pisariaqartitaallu tunngavigalugit atuartitsinissaminnut pilersarusiortarput. (Nalilersuineq pillugu nalunaarusiaq EVA-p nittartagaani aaneqarsinnaavoq: <https://www.eva.dk/projekter/2014/evaluating-af-folkeskolen-i-gronland/download-rapporten/kalaulit-nunaanni-meeqqat-atuariat-1/view>)

Naalakkersuisut nalilersuineri inernerit qanoq iliorluni meeqqat atuarianni pitsanngorsaaqataasinnannersut, aamma inatsisip siunertai malillugit atuartitsinissamut tunngatillugu meeqqat atuariannut soqutigisaqartut, tassunga ilaallutik kommunit, IMAK allallu qanimut attaveqarfignereerpaat.

a. Misissuisoqarlunilu nalunaarsuisoqarsimava kommuninik peqarnersuq inatsisip maleruaqqusaanik naammassinnilluarsimannigittoqarnersuq?

Akissut: Namminersorlutik oqartussanut inatsisinik uniuisoqarsimasinnaaneranut saaffiginnissutit tamarmik suliarineqartarput, kommunilli sorliit sumik kukkussuteqarsimannersut pillugit "nalunaarsuiffimmik" pilersitsisoqarnikuunngilaq. Meeqqat atuarianni nalilersuineq pillugu

nalunaarusiaq qulaani taaneqartoq aamma nuna tamakkerlugu misissuineruvoq nalunaarusiallu inerniliussai pingaarnerit nunatsinni kommuninut tamarmiusunut tunngasutut isigineqartariaqarput.

b. Angertoqarpat: kommunit qassit sorliillu inatsisinik naammassinnippat?

Akissut: Qulaani akissut takuuk.

c. Naaggaartoqarpat: qanoq iliorluni Inatsisit malitsinniarneqarnissaat qulakkeerniarneqassava?

Akissut: Siuliani taaneqareersutut Naalackersuisut meeqqat atuarfiannut soqutigisaqartut meeqqat atuarfiat suli pitsanngorsarniarlugu qanimut attaveqarfialugillu suleqatigilereerpaat. Tassunga atatillugu kommunit meeqqat atuarfiinik piginnittutut immikkorluinnaq akisussaasutullu ulluinnarmi sulinermi minnerunngitsumillu atuartsinermi meeqqat atuarfia pillugu inatsisip maleruarneqarnissaanut qulakkeerinnissallutik suliassaqarput. Naalackersuisut Inerisaavimmuut oqartussaasunngorsimapput, Ilinniartitaanermut Naalackersuisoqarfiup ataani aqutsisoqarfittut maanna pilersillugu. Iliuseqarfissat pingaarutillit ilaat pitsanngorsagassaq tassaavoq kommunit atuarfiinik nakkutilliineq siunnersuinerlu, tassunga ilaallutik atuarfiit pisortaat ilinniartitsisullu. Naalackersuisut kissaatigaat kommunit attaveqarfigilluarnerisigut nakkutilleeriaaseq nakkutilliinermilu kulturi siuarsassallugu, tamannalu pissaaq atuarfinni pisortat meeqqat atuarfiat pillugu inatsimmi perorsaaniikkut anguniakkanik malinninnissamut pisortatut piginnaanngorsarnerisigut aammalu ilinniartitsisut atuartsinerisa isumassuinerisalu inerisarnerisigut. Attaveqatigiinneq oqaatigineqareersutut aallarereerpoq aqutsisoqarfillu pisortartaariapat Naalackersuisoqarfiup Aqutsisoqarfimmik kommuninillu siunissami suliniutissat ukkatarineqartussallu pillugit oqaloqatiginnilissaaq.

4. Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut sunik ikiutissaqarpa, meeqqat atuarfianiit ingerlaqqeriaqqullugit?

Akissut: Tunngavippiaatigut naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut allat tamaasa assigalugit ilinniartitaanermi pisinnaatitaaffeqarput. Meeqqat atuarfiani atuarfiit kommunillu suliassaraat atuarniarnermik allanniarnermillu ajornartorsiuteqartut nassaarissallugit jingornalu ikiorsiissutinik naapertuuttunik atuarniarnermik allanniarnermillu ajornartorsiutaasinnaasunut ikiorsiissutaasinnaasunik pilersitsissallutik. Ilimanaateqarporli nunatsinni inuppaaloqartoq arajutsineqarlutik piffissaq eqqorlugu ajornartorsiutaannik paasinniffiusimanngitsunik tamannalu peqqutigalugu ikiorsiissutinik pisarialinnik naleqquttunillu aallartitsissunneqarsimanngitsunik. Ajornartorsiut annertoq alla tassaavoq ilinniartitsisunik immikkut ilinniagalinnik, atuartunut immikkut pisariaqartitsisunut atuartsinissamut ilisimasalinnik, tassunga ilaallutik atuarniarnermikkut allanniarnermikkullu ajornartorsiutillit imaluunniit naqinnernik ilisarsinnaanngitsut (dysleksi) amerlasuunik amigaateqarnerput. Ilinniarfissuup immikkut atuartsinermi ilinniartitsinermut ilinniarneq aallarteqqinnikuuaa tassungalu ilinniaqqissinnaaneq neqeroorutigisimallugu, ukiorpaaluillu ingerlassapput pisariaqartitsinerup tamarmiusup matussuserneqarnissaanut.

Atuarniarnermut allanniarnermullu ajornartorsiutilinnut nunatsinni periarfissat malittarisassiunneqarsimasut taamaallaat Maniitsumi efterskolimi piupput tassani atuartunut immikkut pisariaqartitsisunut ukiumut 12-inut atuartsinissamut aningaasaliissuteqarmat. Knud Rasmussenip Højskolia Piareersarfiillu ataasiakkaat namminneq suliniuteqarnermikkut inunnut atuarniarnikkut allanniarnikkullu ajornartorsiutilinnut neqerooruteqartarsimapput. Nuummi Piareersarfimmi maannakkut assersuutigalugu atuarnermut allannermullu sanngiitsunut eqimattamik ingerlatsisoqarpoq. Eqimattaq AEU-mut qinnuteqartut inuittut pisariaqartitsineri piginnaanerilu aallaavigalugit pilersinneqarsimavoq. Pineqartumi inuusuttut immikkut ittunik unammilligassallit annermik pineqarput ajornartorsiutaallu inooqatigiinnermut,

atuagarsornermut allanulluunniit tunngasuullutik. Taassuma saniatigut inuusuttortatta Danmarkimi efterskolit 20-t missaat Namminersorlutik Oqartussanit taperneqarlutik qinnuteqarfigisinnaavaat.

a. **Piareersarfiit/højskolillu immikkut ittumik neqeroorutaannut qassit peqataasarpat?**

Akissut: Ilinniartitaanermut Naalackersuisoqarfiup inuit qassit højskolit Piareersarfiilluunniit neqeroorutaannik atuisimanersut kisitsisitigut nalunaarsugaatiginngilaat. Inuussutissarsiordermut, Suliffeqarnermut Niuernermullu Naalackersuisoqarfik tusarniaanermut akissummini allappoq Piareersarfinni naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut neqeroorutunik ataavartunik immikkut ittunik pilersitsisoqarsimangitsaq.

5. **Knud Rasmussenip Højskoliata naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut atuartitsinikkut/pikkorissartitsinikkut aaqjissortagai matuneqarnerisa kingorna allatigut periarfissaqartitsisoqarpa?**

a. **Nunatsinni?**

Akissut: Takuuk apeqqut 4-mut akissut.

a. **Nunani allani tapiiffigineqarluni?**

Akissut: Takuuk apeqqut 4-mut akissut. Taassuma saniatigut Piareersarfiit højskolinut innersuussisinnapput.

6. **Naalackersuisut siumut isigaluni sunik iliuseqarpat, naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut Nunatsinni periarfissai eqqarsaatigalugit, ilinniaqqinnissat suliffeqarnermiluunniit akuulernissaat anguniarlugu?**

Akissut: Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik (Inerisaavik) suliamut attuumassuteqartunik suleqateqarluni danskit atortuinik 2012-13-imi nutserneqarsimasunik misilittaallunilu assigiissaaleruttorpoq. Taassuma saniatigut aamma Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuarsinnaanermut misiligummik ineriartortitsiniarpoq, taakkulu Kalaallit Nunaanni atuarniarnermikkut allanniarnermikkullu ajornartorsiutilinnik paasinaanermut atorneqartassapput. Misiliutinik atuartitsissutinillu ineriartortitsineq 2016-imi naammassineqassasoq aqutsisoqarfimmit naatsorsuutigineqarpoq. Takuuk Inerisaaviup suliniummut pilersaarutaa uuma ataaniittoq.

	2014			2015			2016		
Suliniuummut pisortamik/immikkut atuartitsinermut siunnersortimik atorfinitsitsineq									
Nuummi isumasioqatigiisitsineq aamma suliaqarluni isumasioqatigiinneq			Sap. ak. 42- 43			Sap. ak. 11			
Misiliutinik atuartitsissutinillu inerisaaneq									
Ilinniaqqinneq/immikkut pikkorissaanerit									
Ilinniarfissuarmi immikkut atuartitsinermut ilinniarneq									
Pikkorissaanerit									
Ingerlateqqiineq (Ilisimaatuussutsikkut nalunaarusiaq killiffimmillu allaaserinninnerit)									
Periusissiorneq aamma iliusissanik pilersaarusiorneq									

2011-mi Nuummi nunani avannarlerni naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut tunngasunik (dysleksi) isumasioqatigiisitsisoqarpoq. Isumasioqatigiisitsisoqarneranut atatillugu kalaallit peqataasut taamanikkut ilinniartitaanermut Naalackersuisuusumut Palle Christiansenimut siunissami iliusissanik pineqartumut siunnersuuteqarput. Siunnersuutit taakku aallaavigalugit Ilinniartitaanermut Naalackersuisoqarfik nuna tamakkerlugu periusissiamik misiliutitut suliaqarnissamik aallartitsissamaarsimagaluarpoq.

Atuarniarnermikkut allanniarnermikkullu sanngiiffeqartunut misiliutitut suliniutinik aallarnisaanissamut pilersaarutit Naalackersuisuusarsimasunit piviusunngortinneqanngitsoorsimapput. Suliap aallartilaarnerani pilersaarutit ilaasa pingaarnertaat aningaasatigut sinaakutissatigut pilersinnissaat piviusorsiortuunngitsoq kiisalu taamanikkut Naalackersuisoqarfimmi sulisut atortussallu amigaatigineqarsimanerat paasineqarpoq. Taakkulu apriliip 30-ani 2014 taamanikkut Ilinniartitaanermut Naalackersuisumit Nick Nielsenimut Inatsisartunut ilisimatitsissutitut nassiunneqarput.

Naak atortussat siuliani taaneqartut suli naammassillugit inerisarneqarsimannikkaluartut tapersersuinissamut periarfissat pitsaanerunissaat Naalackersuisut sulissutiginiarpaat, taamaasillutik atuarniarnermikkut allanniarnermikkullu sanngiiffeqartut ikiorneqaqqullutik saaffissaqalissammata. Naalackersuisoqarfiga peqatigalugu kommunit sunik atorfissaqartitsinersut

oqaloqatiginiarpagut, Ilinniartitaanermullu aqutsisoqarfik suleqatigalugu nuna tamakkerlugu atuartitsinikkut pikkorissaanikkullu periarfissanik ataavartunik pilersitsinissamut atuarniarnerminnik allanniarnerminnillu ajornartorsiutillit atorfissaqartitaannik qanoq iliorluni pilersitsisoqarsinnaanersoq siunnersuusiortoqarluni.

Taamaattumik qinigaaffiup massuma naannginnerani Naalakkersuisut atuarniarnermikkut allanniarnermikkullu ajornartorsiutilinnut ilinniartitsinissamik pikkorissarnissamillu periarfissanik sumiiffikkaartunik peqalernissaa anguniagaraat, tamannalu pissalluni ilaatigut suleqatigiissitamik pilersitsinikkut, tassa neqeroorutit pioreersut aallaavigalugit, assersuutigalugu højskolini piareersarfinnilu periuousit qanoq ineriartortinneqarnissaanik pilersaarusiortussanik neqeroorutillu nutaat qanoq isillugit piviusunngortinniarneqarsinnaanersut sullitassanut amerlanerpaanut iluaqutissanngorlugit.

Naalakkersuisut aamma qanoq iliorluni atuartut immikkut pisariaqartitsisut atuarfinni ilinniartitsinissamik akulerutsinneqarsinnaaneri pillugit ilaatigut inuussutissarsiuutigut ilinniartitaanernik kommuninillu pitsaasumik attaveqarnini nanginniarpaat. IT-mut tunngasutigut ineriartorneq atortorissaarutinik nutaanik arlalinnik ammaassivoq, assersuutigalugu atuffassissutinik internetikkullu sullissivinnik Robobraillellet ittunik kalaallisoortunik peqalernikkut atuarniarnikkut allanniarnikkullu ajornartorsiutillit atuartitsinerni assigiinngitsuni naligiinnerusumik peqataanissamut pitsaanerusunik periarfissinneqassammata. Ilinniarfeqarfii amerlanerusut atortunik taamaattunik atuilernissartik ilikkassagaat Naalakkersuisut angorusuppaat, taamaasillutimmi inuusuttut amerlanerusut ilinniarnissamut peqataalerniassammata tamannalu aqutitigalugu inuiaqatigiit ineriartormerannut taperseeqataanerulerlutik.

Meeqqat atuarfiannik nalilersuinerup naammasseqqammersup kingumut takutippaa meeqqat atuarfianni suli annertuutigut pitsanngorsaasoqartariaqartoq. Tassunga atatillugu kommunini sisamaasuni borgmesterit, IMAK aamma KANUKOKA attaveqarfigaakka oqaloqatigilluarlugillu tassani suliniutissat qitiusut ingerlaavartumik eqqartorneqarsinnaallutik. Sammisassat ilaat pingaarnertut eqqartortariaqagarput tassaavoq naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut tunngasut qanorlu iliorluta meeqqat atuarfianni atuartunut immikkut pisariaqartitsisunut atuartitsineq pitsanngorsarsinnaanerippat. Isumaqarpunga pingaartorujussuusoq atuartunik ajornartorsiutilinnik takunnissinnaanermut pikkorinnerulerfiginissaa siusissukkullu tapersersuinerunik ikiorsiinernillu naleqquttunik aallartitsisarnissarput aamma assersuutigalugu atuartunut atuarniarnikkut allanniarnikkullu ajornartorsiuteqartunut.

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta

Nivi Olsen